

جمهوری اسلامی ایران

وزارت آموزش و پرورش

معاونت آموزش متوسطه

دفتر آموزش دوره اول متوسطه

شیوه نامه پنجمین دوره

خسواره نوآوری در فرآیند آموزش و یادگیری

«با تأکید بر روش های تدریس مجازی»

مدارس دوره اول متوسطه کشور

واحد برنامه ریزی گروه های آموزشی

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

مقدمه و ضرورت

با توجه به تحولات جهانی در عرصه آموزش و یادگیری و نقش تحول آفرین آموزش و پرورش در تربیت متوازن و همه جانبه دانش آموزان، زمینه سازی برای تولید ایده ها و روش های نو و به کارگیری آن ها در برنامه ها و فعالیت های آموزشی و تربیتی مدارس الزام آور می شود. آموزش و پرورش برای رسیدن به این جایگاه، جهت تربیت نسلی مؤمن، خداجو، مسئولیت پذیر، پژوهشگر، خلاق، نوآور، مولد علم و... نیازمند بهره گیری از معلمان توانمند، خردورز، پژوهش محور و طالب علم است.

زندگی در عصر جدید و حرکت به سوی جامعه اطلاعاتی، جامعه آموزش و پرورش و نظام آموزشی را نیز تحت تأثیر قرار داده است. در چنین موقعیتی استفاده بهینه از فضای مجازی و ابزار الکترونیک برای تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان یک ضرورت اجتناب ناپذیر است و آموزش مجازی با توجه به شرایط عام پیش گفته شده و شرایط خاص ناشی از بیماری کووید - ۱۹، ضرورت دوچندان یافته است. از نظر گریسون و آندرسون (۲۰۰۳) آموزش مجازی به آن نوع آموزش اطلاق می گردد که در محیط شبکه و اینترنت و در ساختار رسمی به وقوع می پیوندد و مجموعه ای از فناوری های چندرسانه ای در ایجاد آن به کار می روند.

از این رو حرکت معلمان به سمت آموزش های مجازی و خلاقیت و نوآوری در آن و فعال ساختن دانش آموزان بیشتر از پیش احساس می گردد.

بر این اساس توجه به بخشی از چرخش های تحولی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مبنی بر چرخش از دانش آموز منفعل در کلاس درس به متربی فعال در محیط های تربیتی و نیز چرخش از روش های خشک فردی و انعطاف ناپذیر به روش های خلاق، فعال و گروهی و لزوم استفاده از فضای مجازی در آموزش و یادگیری؛ می طلبد ضمن باور به این مهم که هیچ روشی جایگزین آموزش حضوری نیست، نسبت به تغییر روش های تدریس به سوی آموزش های مجازی و تسهیل فرآیند یادگیری دانش آموزان اقدام لازم به عمل آید.

نظر به اهمیت و ضرورت نوآوری در فرآیند آموزش و یادگیری و به استناد فعالیت ۱-۸ (مدیریت و راهبری جشنواره های نوآوری در فرآیند آموزش و یادگیری و الگوهای تدریس برتر معلمان دوره متوسطه) برنامه ۲۷ از مجموعه برنامه های معاونت آموزش متوسطه حوزه ستادی در سال ۱۳۹۹ ابلاغی وزارت متبوع به شماره ۱۴۰-۱۱۶-۱۳۹۹/۰۲/۰۳ "جشنواره نوآوری در فرآیند آموزش و یادگیری" با تأکید بر **روش های تدریس مجازی** در اهداف محورهای زیر جهت اجرا ابلاغ می گردد:

اهداف

هدف اصلی این دوره از جشنواره نوآوری در فرآیند آموزش و یادگیری، استفاده از ظرفیت تدریس مجازی جهت ایجاد تنوع و اثربخشی در فرآیند یادگیری است. برای تحقق این هدف، اهداف جزئی زیر مورد توجه قرار می گیرد:

- کیفیت بخشی به فرآیند آموزش و یادگیری
- آشنایی با روش های تدریس تلفیقی/ حل مسئله و پروژه محور، مبتنی بر رویکردهای برنامه درسی ملی
- شناسایی، تبادل و ترویج روش های خلاق و نوآور در فرآیند آموزش و یادگیری

محورهای جشنواره نوآوری‌های آموزش و یادگیری

- نوآوری در تولید و به کارگیری رسانه‌های پرشمار در تدریس مجازی
- نوآوری در سنجش تکوینی با تأکید بر سنجش عملکردی در تدریس مجازی
- نوآوری در روش‌های مشارکت اولیای دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری مجازی

رویکردهای مورد تأکید جشنواره

- ترویج فرهنگ استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس مجازی
- توجه به تدریس پروژه‌محور و سنجش عملکردی
- توجه به نشاط و انگیزه در فرآیند آموزش و یادگیری
- تعامل و هم‌اندیشی (دانش‌آموزان با یکدیگر و با معلم) در محیط مجازی
- توجه به فرهنگ حفظ محیط زیست
- تحکیم هویت اسلامی - ایرانی
- توجه به فرهنگ کار و کارآفرینی

مخاطبین

تمامی دبیران دوره اول متوسطه مدارس (عادی، نمونه دولتی، استعدادهای درخشان، غیردولتی و...) می‌توانند با تشکیل تیم‌های ۲ یا ۳ نفره در جشنواره فوق شرکت نمایند.

تبصره:

۱- دبیران مدارس غیردولتی نیز با تأکید بر این‌که رابطه حقوقی با آموزش و پرورش ندارند، می‌توانند در جشنواره شرکت نمایند.

کمیته برنامه‌ریزی و هماهنگی استان و منطقه

کارگروه جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری، ذیل کمیته آموزش و پرورش استان و منطقه با مشارکت و عضویت اعضای زیر تشکیل می‌شود:

اعضا:

مدیرکل آموزش و پرورش (رئیس کمیته)؛ معاون آموزش متوسطه (دبیر کمیته)؛ معاون توسعه مدیریت و پشتیبانی؛ رئیس اداره تکنولوژی، گروه‌های آموزشی و بررسی محتوای متوسطه؛ رئیس اداره آموزش دوره اول و دوم متوسطه نظری، سرگروه‌های درس؛ نماینده دانشگاه فرهنگیان؛ افراد صاحب‌نظر و مطلع «عنداللزوم»؛ مسئول اداره روابط عمومی

وظایف:

- برگزاری جلسات توجیهی برای کارشناسان گروه‌های آموزشی نواحی و مناطق
- برگزاری جلسات توجیهی - آموزشی ویژه سرگروه‌های درسی استان و مناطق
- برگزاری جلسات توجیهی - آموزشی ویژه دبیران، مدیران و معاونین آموزشی مدارس
- تولید، تکثیر و نصب پوستر در کلیه مدارس دوره اول و ادارات آموزش و پرورش
- تشکیل تیم‌های ارزیابی و داوری و بررسی فیلم‌های ارائه شده و طراحی آموزشی بر اساس فرم داوری
- ارسال نتایج داوری و آثار برگزیدگان به دبیرخانه کشوری در موعد مقرر
- برگزاری جشنواره استانی بر اساس مدل کشوری
- مستندسازی مراحل مختلف جشنواره به صورت نوشتاری و تصویری
- اطلاع‌رسانی مؤثر و انجام تمهیدات لازم برای تشویق مدیران و دبیران مناطق و مدارس فعال و موفق در جشنواره
- نظارت بر حسن اجرای جشنواره
- اشاعه دستاوردهای جشنواره
- ارسال گزارش از فرآیند اجرا به دفتر آموزش دوره اول متوسطه

***توجه:** اداره تکنولوژی، گروه‌های آموزشی و بررسی محتوا، زیر نظر معاونت آموزش متوسطه و با جلب مشارکت تمامی اعضای کمیته آموزش و پرورش استان و منطقه به‌ویژه مسئول آموزش دوره اول متوسطه، مدیریت و هدایت طرح را عهده‌دار خواهد بود.

فرایند اجرا

الف: طراحی و تدوین

در این بخش تیم‌های شرکت‌کننده، نوآوری در محور انتخابی خود را از طریق طراحی آموزشی درس موردنظرشان به صورت مجازی (مطابق نمونه برگ شماره ۱)، ارائه می‌نمایند.

***توجه:** ادبیات بومی با درس‌های آزاد در کتاب فارسی متوسطه اول، فرصت مناسبی است برای دبیران ادبیات فارسی تا تألیف بخشی از کتاب را عهده‌دار باشند. بر این اساس آنان می‌توانند محور انتخابی جشنواره را از طریق محتوای تألیفی خود ارائه نمایند.

نمونه برگ شماره ۱

موضوع تدریس و نوآوری:		محور انتخابی:	نام درس:
شماره تماس:		کد پرسنلی:	مشخصات اعضای تیم
شماره تماس:		کد پرسنلی:	نام و نام خانوادگی نفر اول:
شماره تماس:		کد پرسنلی:	نام و نام خانوادگی نفر دوم:
شماره تماس:		کد پرسنلی:	نام و نام خانوادگی نفر سوم:
<p>– اهداف و انتظارات یادگیری:</p> <p>– پیش دانسته‌ها و سنجش آغازین:</p> <p>– تدارک فرصت‌های متنوع یادگیری:</p> <p>– اجرای تدریس:</p> <p>در طراحی و پیش‌بینی فعالیت‌های آموزشی انتظار می‌رود موارد زیر در نظر گرفته شود:</p> <p>✓ کاوش و پژوهش در کلاس درس</p> <p>✓ تعامل و هم‌اندیشی (دانش‌آموزان با یکدیگر و با معلم)</p> <p>✓ دست‌ورزی و به‌کارگیری فناوری</p> <p>✓ توجه به عرصه‌ها (خدا، خلق، خلقت و خود) و عناصر (تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق) برنامه درسی ملی</p> <p>✓ به‌کارگیری سنجش تکوینی در جریان تدریس و یادگیری (با تأکید بر سنجش عملکرد)</p>			
زمان‌بندی	نقش تسهیل‌گری معلم	فعالیت‌های آموزشی	
	– – – – – – – – –	– – – – – – – – –	
	– تکالیف و فعالیت‌های خارج از کلاس (با تأکید بر تکالیف تمرینی، توسعه‌ای پروژه‌ای، پژوهشی و...)		
	– سنجش پایانی (با تأکید بر سنجش عملکردی)		

"چار چوب طراحی آموزشی با رویکرد روش‌های تدریس تلفیقی و مسئله‌محور"

راهنمای تکمیل طراحی آموزشی

طراحی آموزشی به منزله ترسیم سفری است از مبدأ به مقصد. مسیری که یادگیرنده در فرآیند یادگیری باید بپیماید و فعالیت‌های یادگیری را که در مجموع به رشد دانش‌آموز منجر می‌شود، تعیین نماید. در طراحی آموزشی باید به موارد زیر توجه کرد:

۱- بر اساس مفاهیم و محتوای هر یک از دروس در هر یک از برنامه‌های درسی اهداف یادگیری با تأکید بر شایستگی‌های مورد انتظار درس مربوطه نوشته می‌شود.

عناصر شایستگی‌ها	صلاحیت‌های یادگیری
تفکر	تخیل، حل مسئله، تفکر انتقادی، ابداع و خلق، تفکر سیستمی، پرسش‌گری، کاوشگری، هدایت مشاهدات، تحلیل، قضاوت بر اساس شواهد، تصمیم‌گیری، قضاوت بر اساس نظام معیار (تعقل)، تأمل در خود، خود ارزش‌یابی بر اساس نظام معیار
تفاهل	نگرش توحیدی، کرامت و قدرت اراده و انتخاب انسان، ارزشمندی تفکر و تعقل، ارزشمندی مخلوقات، هدفمندی خلقت، ارزشمندی علم و علم‌جویی، ارزشمندی نهاد خانواده، وطن‌دوستی
علم	کشف جهان به‌عنوان فعل خداوند، خودآگاهی، فرهنگ و هویت
علم	یادگیری مستمر، خود مدیریتی، انجام واجبات و ترک محرمات، مشارکت، همیاری، مهارت کار با دیگران، مهارت‌های ارتباطی، مهارت رهبری، مطالعه و پژوهش، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، تولید محصول، کارآفرین و مقتصد، سالم و بانشاط بودن، بااراده و امیدوار بودن
افلاک	حفظ و پالایش انگیزه‌ها (نیت)، خودپایی و خودپالایی، اعتمادبه‌نفس، مسئولیت‌پذیری، انعطاف، اخلاق حرفه‌ای، پشتکار، نظم و قانون‌مداری، صدق، صبر، عدالت‌خواهی و صلح‌جویی، حقیقت‌جویی و حق‌طلبی، حسن خلق، احسان و رأفت، قناعت، استقامت و حیا، جمع‌گرایی و منتظر بودن و جهان‌اندیشی، ظلم‌ستیزی، جهادگری، شجاعت، ایثارگری، عزت‌نفس، انتخاب‌گری و آزادمنشی

۲- متناسب با اهداف یادگیری درس موردنظر، معلم پیش‌دانسته‌ها یا اطلاعات قبلی دانش‌آموزان را قبل از آغاز درس جدید، مورد سنجش قرار می‌دهد و به این طریق با تعیین نقطه عزیمت تدریس، اطلاعات جدید با اطلاعات قبلی دانش‌آموزان اتصال برقرار نموده و زمینه فهم و یادگیری بهتر را فراهم کند.

۳- متناسب با اهداف و محتوای درس، فرصت‌های متنوع یادگیری شناسایی و برای تدریس آماده شود (فرصت‌های متنوع واقعی و مجازی و...). توجه به هوش‌های چندگانه در طراحی فعالیت‌ها و استفاده مؤثر از الگوهای تدریس شناخته‌شده (بارش فکری، کاوشگری، دریافت مفهوم و...) نیز توصیه می‌گردد.

- ۴- یک تدریس مؤثر و فعال با سنجش شروع می‌شود؛ با سنجش ادامه و خاتمه پیدا می‌کند. این درهم‌تنیدگی و هم‌پوشانی سنجش با آموزش باعث می‌شود که وضعیت دانش‌آموزان در یادگیری و موفقیت معلم در آموزش مرتباً مورد توجه و بررسی قرار گرفته و با ارائه بازخورد و به‌کارگیری اطلاعات و یافته‌های حاصل از این سنجش منجر به بهبود و اصلاح جریان یاددهی- یادگیری و همچنین تکمیل و تکامل مواد و شرایط آموزشی شود.
- ۵- منظور از رویکرد تلفیقی رویکردی است که در پی آن با ارائه سازمان‌دهی خاص از آموزش، فرصت‌هایی را برای فراگیران فراهم سازد تا با اصول، روش‌ها و موضوعات متنوع در قلمروهای متعدد آشنا شوند. در این رویکرد یک موضوع مشخص از ابعاد متفاوت مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای مثال موضوع «هوا» از جنبه‌های فیزیکی، شیمیایی، بهداشتی، ریاضی، اجتماعی می‌تواند بررسی و یاد گرفته شود. تلفیق میان موضوع‌های علوم انسانی، هنرهای ارتباط جمعی، علوم تجربی، ریاضیات، مطالعات اجتماعی، موسیقی و هنر به‌خوبی امکان‌پذیر است.
- ۶- حل مسئله فرآیندی است برای کشف و توالی و ترتیب صحیح راه‌هایی که به یک هدف یا یک راه‌حل منتهی می‌شود. هنگامی که انسان با مسئله‌ای روبه‌رو می‌شود، باید بر موانع یا مشکلات موجود در رسیدن به هدفش غلبه یابد. وقتی یادگیرنده با موقعیتی روبه‌رو می‌شود که نمی‌تواند با استفاده از اطلاعات و مهارت‌هایی که در آن لحظه در اختیار دارد به آن موقعیت به سرعت پاسخ درست بدهد یا هنگامی که یادگیرنده هدفی دارد و هنوز راه رسیدن به آن را نیافته است، گفته می‌شود که با یک مسئله مواجه شده است. عنصر اساسی حل مسئله کار بست دانش‌ها و مهارت‌های قبلاً آموخته‌شده در موقعیت‌های تازه است. این روش موجب تقویت ژرفاندیشی، تفکر تحلیلی، تفکر انتقادی (نقدکننده)، خلاقیت، اعتماد و اطمینان به اتخاذ روش علمی می‌شود.
- ۷- بر اساس اهداف درس، فعالیت‌های خارج از کلاس دانش‌آموزان (متناسب با تفاوت‌های فردی و...) پیش‌بینی و مشخص گردد و در پایان تدریس به آن‌ها اعلام شود.
- ۸- در سنجش پایانی متناسب اهداف درسی، ابزارهای متناسب به کار گرفته شود. (آزمون‌ها، سنجش عملکرد، خود سنجی، مشاهدات و...)

ب: اجرای جشنواره نوآوری

- ۱- تیم‌های شرکت‌کننده در مدارس باید طرح‌های نوآورانه خود را منطبق با فرآیند تدریس مجازی به مدت ۲۰ تا ۳۰ دقیقه در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) اجرا نمایند. استفاده از الگوی کلاس معکوس به‌عنوان یک روش مؤثر در آموزش مجازی مورد تأکید خواهد بود. در صورت استفاده از کلاس معکوس نیز مجموع زمان محتوای آموزشی و تعاملات کلاسی نباید بیش از ۳۰ دقیقه باشد.
- ۲- تدریس اجراشده در فضای مجازی با استفاده از نرم‌افزارهای فیلم‌برداری از صفحه مانیتور یا موبایل (Screen Recorder) ضبط گردد.
- ۳- فیلم آموزشی همراه با طراحی آموزشی مرتبط با آنکه محصول مشترک فعالیت تیم‌ها است به کارشناسی تکنولوژی و گروه‌های آموزشی مناطق ارسال شود و مناطق بعد از جمع‌آوری کلیه آثار، آن‌ها را جهت داوری به استان ارسال نمایند.
- ۴- از آنجایی که داوری آثار بر اساس فیلم‌های ارسالی خواهد بود؛ لذا توجه به نکات زیر در تهیه و ارسال فیلم‌ها ضروری است:

- ۳-۱- رعایت اصول اخلاقی و مذهبی از جمله پوشش مناسب، احترام به دانش‌آموزان و
- ۳-۲- قابل مشاهده بودن فعالیت‌ها و تعاملات معلم و دانش‌آموزان در محیط مجازی.

۳-۳- تدریس در محیط آرام صورت گیرد تا صدای محیط باعث ایجاد نویز نشود. هنگام استفاده از رایانه می‌توان از میکروفن و هدفون جهت ضبط صدا و بالا بردن کیفیت صوتی فیلم بهره گرفت و در تلفن همراه نیز استفاده از اپلیکیشن‌های مناسب می‌تواند تا حد زیادی کیفیت صدا را بالا ببرد.

۳-۴- عدم استفاده از تدوین، موسیقی، صداگذاری، میکس، افکت، تیتراژ و هر موردی که فیلم را غیرواقعی نمایش دهد.

۳-۵- ضبط فیلم با فرمت DV-AVI یا MPEG۴ یا MOV یا MP۴ است.

۳-۶- درج نام استان و منطقه و مشخصات کامل اعضای تیم (نام و نام خانوادگی، کد پرسنلی، عنوان درس . موضوع تدریس و محور جشنواره) بر روی لوح فشرده و در ابتدای فیلم تدریس.

۳-۷- یکسان بودن نام و نام خانوادگی، کد پرسنلی و محور تعیین‌شده بر روی برگه طراحی آموزشی و لوح فشرده.

۳-۸- نحوه ثبت نام و ارسال آثار متعاقباً اعلام می‌شود.

۴- به‌منظور بهره‌برداری همکاران، فیلم‌های گردآوری‌شده در بانک اطلاعاتی تدریس دوره اول متوسطه نگهداری و در صورت لزوم منتشر خواهد شد.

***توجه:** داوری فیلم‌های باکیفیت پایین در صدا و تصویر به جهت غیرقابل ارزیابی بودن از دور داوری حذف خواهند شد.

ج: داوری آثار

- آثار ارسالی در استان با توجه به نمونه برگ‌های ارزیابی بررسی و از هر محور یک اثر برگزیده به دبیرخانه جشنواره در ستاد ارسال شود.
- تیم‌های داوری ترکیبی از افراد مجرب و خبره، در دو بخش تخصصی دروس و محورهای جشنواره، آثار را داوری خواهند کرد.
- نمونه برگ‌های ارزیابی از طریق سایت gam1.medu.ir متعاقباً ارسال می‌گردد.

د: سازوکارهای تشویقی

- بهترین آثار در مجلات آموزشی معرفی می‌شوند.
- بهترین آثار از مقام عالی وزارت یا معاون وزیر تقدیرنامه و هدایا دریافت خواهند کرد.
- بهترین آثار در پایگاه اطلاع‌رسانی معاونت آموزش متوسطه و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی معرفی خواهند شد.
- بهترین آثار جهت بهره‌برداری معلمان و دانش‌آموزان در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) منتشر خواهند شد.
- برای کلیه شرکت‌کنندگان، گواهی شرکت در جشنواره صادر می‌شود.

ه: محل تأمین منابع

اعتبارات این جشنواره از محل اعتبارات معاون آموزش متوسطه و اعتبارات استانی تأمین می‌شود.

"تقویم اجرایی جشنواره نوآوری در فرآیند آموزش و یادگیری سال تحصیلی ۴۰۰-۱۳۹۹"

ردیف	اقدامات	اسفند ۹۹				فروردین ۱۴۰۰				اردی بهشت				خرداد				تیر				مرداد				شهریور				مهر
		۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	
۱	تهیه و تدوین شیوه‌نامه (ستاد)			*	*																									
۲	ارسال شیوه‌نامه به استان‌ها (ستاد)							*																						
۳	تشکیل کمیته استانی و تقسیم وظایف (استان)								*																					
۴	ابلاغ شیوه‌نامه اجرایی به مناطق، نواحی و شهرستان‌ها (استان)							*																						
۵	تشکیل کمیته منطقه‌ای و تقسیم وظایف کمیته (منطقه)							*																						
۶	ابلاغ شیوه‌نامه اجرایی به مدارس (منطقه)							*																						
۷	برگزاری جلسات توجیهی کشوری ویژه داوران استانی (ستاد)								*																					
۸	تشکیل جلسه توجیهی کارشناسان گروه‌های آموزشی نواحی و مناطق (استان)								*																					
۹	برگزاری جلسات توجیهی - آموزشی ویژه مدیران مدارس دوره اول متوسطه								*																					
۱۰	برنامه‌ریزی و تبلیغات لازم به‌منظور اطلاع‌رسانی و تشویق دبیران جهت حضور حداکثری آنان (منطقه)							*	*	*	*	*	*																	
۱۱	برگزاری جلسه توجیهی، آموزشی و تخصصی ویژه دبیران دروس (منطقه)							*	*	*	*	*	*																	
۱۲	تشکیل تیم‌های ۲ تا ۳ نفره توسط دبیران داوطلب و برنامه‌ریزی جهت اجرای مراحل تدریس (مدرسه)							*	*	*	*	*	*																	
۱۳	تشکیل تیم‌های داوری در استان							*	*																					
۱۴	برگزاری جلسه توجیهی ویژه داوران استان به‌منظور هماهنگی و یکپارچه نمودن کار داوری در سطح استان							*	*																					
۱۵	ارسال طراحی آموزشی و فیلم‌ها به استان							*	*																					
۱۶	بررسی و داوری فیلم‌ها در استان							*	*																					
۱۷	برگزاری جشنواره استانی بر اساس مدل کشوری							*	*																					
۱۸	اعلام نتایج استانی و ارسال طراحی آموزشی و فیلم‌های منتخبین به ستاد							*	*																					
۱۹	تشکیل تیم‌های ارزیابی کشوری (ستاد)							*	*																					
۲۰	برگزاری جلسه توجیهی ویژه داوران کشوری به‌منظور هماهنگی و یکپارچه نمودن کار داوری در سطح کشور (ستاد)							*	*																					
	برگزاری جشنواره کشوری (ستاد)							*	*																					
	اعلام نتایج جشنواره و برگزاری اختتامیه و تقدیر از منتخبین جشنواره							*	*																					